

2. KONFERENCIJA O OČUVANJU I INTERPRETACIJI POMORSKE BAŠTINE HRVATSKE

MIRELA BILIĆ □ Muzej betinske drvene brodogradnje, Betina

KATE ŠIKIĆ ČUBRIĆ □ Muzej betinske drvene brodogradnje, Betina

U Betini je 26. i 27. rujna 2025. održana 2. Konferencija o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske u suorganizaciji Muzeja betinske drvene brodogradnje, Hrvatskoga pomorskog muzeja Split, Pomorskoga i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka i Koordinacije udruga „Tradicijska jedra Kvarnera i Istre“. Skup je realiziran uz potporu Ministarstva kulture i medija RH, Općine Tisno, Šibensko-kninske županije i Turističke zajednice Šibensko-kninske županije. Održavanje Konferencije podržali su i Pomorski fakultet Sveučilišta u Rijeci te Sekcija za hrvatsku pomorsku baštinu Znanstvenog vijeća za pomorstvo HAZU-a.

Konferencija se pozicionirala kao jedan od malobrojnih stručnih skupova u Hrvatskoj posvećenih muzeološkim i interpretacijskim aspektima pomorske baštine. Takvi skupovi postaju važna platforma za očuvanje pomorske baštine u sklopu koje se promišlja odnos muzeja prema zajednici, materijalnoj i nematerijalnoj baštini te redefinira njihova društvena uloga.

Konferencija je održana uz aktivno sudjelovanje udruga „Betinska gajeta 1740“ i „Latinsko idro Murter – Kornati“, a dio programa održan je u susjednom Murteru, u sklopu manifestacije *Dani latinskog idra*. Upravo je predsjednik Udruge Jakov Lovrić održao uvodno predavanje *Od regate do manifestacije: priča o latinskom idru*, kojim je započeo izlagački dio Konferencije. Odabir uvodnog izlaganja ciljano je ukazao na to kako je manifestacija, izrasla iz entuzijazma pojedinaca unutar lokalne zajednice, tijekom 27 godina kontinuiranog djelovanja prerasla okvire same regate i afirmirala se kao prepoznatljiv pokret koji je značajno utjecao na preobrazbu lokalne zajednice, ali i šireg područja, te na percepciju tradicijskog drvenog broda kao vrijednog kulturnog nasljeđa, uz snažan edukativni učinak na mlađe generacije te postavljanje temelja za daljnje sustavno očuvanje pomorske baštine.

Skup je okupio 38 izlagača iz svih dijelova Hrvatske, od Umaga do Dubrovnika. U sedam tematskih blokova obrađena su ključna pitanja vezana za pomorsku baštinu: muzeološke i interpretacijske prakse, očuvanje i valorizacija tradicijskih brodova, prijenos vještina na mlađe generacije te izazovi financiranja i institucionalne potpore.

Novi postavi i prva predstavljanja

Prva izlaganja bila su posvećena ulozi muzeja i interpretacijskih centara, novootvorenim postavima i prvim predstavljanjima u sklopu Konferencije. Posebno je naglašena potreba da takve institucije ne budu samo čuvari građe, nego i aktivni posrednici između zajednice i tradicije, odnosno živa mjesta interpretacije koja stvaraju značenja, a ne samo čuvaju predmete.

Uvodno predavanje unutar sesije održala je Iva Validžija iz Muzejskoga dokumentacijskog centra, a tema mu je bila osnivanje muzeja i uloga Vijeća za matičnu djelatnost. Izlaganja su nastavljena predstavljanjem novih postava i projekata: Tomislav Ražnjević predstavio je Interpretacijski centar „Blago potopljenog broda u Biogradu“, Katarina Gregov izlagala je o Hrvatskom centru koralja Zlarin, a Nika Cohen o postavu Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju u Zadru.

Milena Mičić prezentirala je pomorsku zbirku Gallerion u sastavu Aquariuma u Puli, dok su Ljubo Zrilić i Marko Barišić izložili projekt budućega interpretacijskog centra Brodogradilište Filipi u Sukošanu.

Navedena su izlaganja potvrdila da suvremeni pomorski muzeji sve više usvajaju participativne i iskustvene pristupe interpretaciji. Uloga kustosa i interpretatora pomiče se od stručnog čuvara muzejske građe prema aktivnom posredniku između zajednice i baštine, što je u skladu s novim smjerovima društveno angažirane muzeologije.

Pomorske zbirke i dokumentiranje baštine

U drugoj izlagačkoj sesiji naglasak je stavljen na dokumentiranje baštine vođenjem pomorskih zbirki, istraživanjem i restauriranjem.

Prvo izlaganje o temi uloge civilnog društva u sklopu zaštite pomorske baštine održao je Jadran Kale iz Muzeja grada Šibenika i profesor na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru. Ana Kaznačić Skurić predstavila je Pomorski muzej u Dubrovniku, a kolega Željko Čatić upoznao je okupljene s aktualnom situacijom s tradicijskim brodovima na dubrovačkom području. O pomorskoj baštini otoka Krka govorio je Željko Skomeršić iz Interpretacijskog centra pomorske baštine otoka Krka, otvorenog 2018. u sklopu projekta *Mala barka 2*. U toj sesiji slušatelji

IM 56, 2025.

POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

su mogli doznati više o privatnoj inicijativi na temelju koje je nastala pomorska zbirka Anđela Miklića na otoku Visu. Sesija je zaključena izlaganjem Vladimira Kusika iz Arheološkog muzeja Zadar – Muzeja ninskih starina i Anite Jelić iz Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju u Zadru, koja je izlagala o povijesti istraživanja, dokumentiranja i restauriranja *Condure Croaticae*.

Druga sesija otvorila je pitanja kako privatne inicijative, civilne udruge i institucije mogu zajednički djelovati u dokumentiranju i interpretaciji pomorske baštine. Takve suradnje i partnerstva, temeljena na dijeljenju znanja i iskustava, jedna su od ključnih područja razvoja suvremene muzeologije koja ne samo da pridonose očuvanju, već i obogaćuju način na koji se baština tumači i prenosi javnosti.

Na tu se temu nadovezala i sljedeća sesija, *Različiti pristupi baštini*, koja je na primjerima muzeja, ekomuzeja i udruga pokazala koliko su raznoliki i kreativni oblici interpretacije maritimne baštine danas zastupljeni diljem Hrvatske.

Različiti pristupi baštini

U trećoj sesiji predstavljeni su projekti muzeja, ekomuzeja i udruga od Umaga do Orebića. Sesiju je otvorila Sunčana Dežjot iz Muzeja grada Umaga izlaganjem o svjetioniku Savudrija, svjetioničarskom zanimanju, načinu rada i života na svjetioniku. Izlaganja su se nastavila prezentacijama udruge „Hrvatski drveni brodovi“: izlaganjem Dinka Foretića te osobito zanimljivim videovodičem Pomorskog muzeja Orebić, koji je posjetitelje proveo kroz stalni postav tog muzeja pod vodstvom Milene Grego Njakara. Pomorsku zbirku Zavoda za povijesne znanosti HAZU-a u Zadru predstavila je Marijana Dlačić, a Nives Giuricin je na samom kraju sesije prezentirala uspješnu priču ekomuzeja Kuća o batani – Casa della batana iz Rovinja, osnovanog 2004. godine, kada je bio prvi takav muzej u Hrvatskoj, koji danas objedinjuje kontinuitet materijalne i nematerijalne maritimne baštine te zajedništva lokalnog stanovništva.

Među ciljevima Konferencije bila je i nakana da se putem različitih pristupa čuva i prenosi svijest o pomorskoj baštini. Izlaganja te sesije pokazala su da se pomorska baština ne može sagledavati kao jedinstveni sustav, već kao dinamičan skup različitih praksi, interpretacija i identiteta. Takva raznolikost pridonosi razumijevanju baštine kao procesa, a ne samo kao predmeta zaštite.

Iskustva u radu

Četvrta sesija donijela je nove priče, s naglaskom na svakodnevne izazove u funkcioniranju muzeja i interpretacijskih centara.

Tema izlaganja Muzeja općine Jelsa bilo je razdoblje između staroga i novog postava Ribarskog muzeja u Vrboskoj 53 godine nakon njegova osnutka, iza čega je slijedilo izlaganje o djelovanju Interpretacijskog centra maritimne povijesti Milne. Predavanjem Dina Buljata iz Interpretacijskog centra maritimne baštine „DUBoak“ iz Malinske otvoreno je važno pitanje o ulozu drvenih brodova u suvremenom društvu i o funkcioniranju i upravljanju lučicama u kojima se oni čuvaju. Izlaganje Damira Krstinića iz udruge „Lantina“ iz Vrboske o pomorskoj baštini i ulozu drvenog broda u suvremenom društvu osobito se dotaknulo te važne teme, a njime je ujedno zaključen prvi dan Konferencije.

Iznesena iskustva naglašavaju da muzeološka praksa na terenu često ovisi o lokalnim uvjetima i osobnom entuzijazmu pojedinaca, čime se otvara pitanje održivosti i profesionalne potpore u manjim sredinama.

Tradicijski brodovi – valorizacija

Jedna od ključnih tema bila je obnova i uporaba tradicijskih plovila u današnjem dobu. Značenje tog tematskog bloka očitovalo se upravo u raznolikosti pristupa temi na podlozi četiriju različitih perspektiva sudionika koji tradicijski brod promatraju ne samo kao objekt baštine već i kao živu sastavnicu suvremenog života. Sa stajališta mlade obrtnice Edit Zadković iz Opatije predstavljeno je iskustvo plovidbe s gostima u vlastitoj gajeti kojom na autentičan način turistima otkriva ljepote Kvarnera. Pino Vojković iz Komiže, vlasnik obiteljske tvrtke Alternatura, podijelio je s prisutnima svoju dugogodišnju praksu vođenja tura po viškom akvatoriju spojivši pritom tradiciju, interpretaciju i održivi turizam. Svoju osobnu sklonost prema brodu i brodogradnji predstavio je i Paolo Tičina, član udruge „Kanata“, koji je opisao projekt obnove svoje gajete kao povratak vlastitim korijenima i način povezivanja sa zajednicom, regatama i morem članstvom u udruzi „Kanata“ iz Zadra, dok je projekt Muzeja betinske drvene brodogradnje *Zaplovi u gajeti* zanimljiv jer pokazuje iskustvo otočnog muzeja u obnovi i revitalizaciji betinske gajete „Marija“, stare čak 103 godine.

Tradicijski brodovi tako postaju mjesta susreta muzeološkoga i etnološkoga pristupa: istodobno su predmet istraživanja, interpretacije i svakodnevne upotrebe. U njima se preklapa materijalna i nematerijalna dimenzija baštine, odnosno znanje, praksa i identitet zajednice.

Autentičnost, edukacija i inovacija u pomorskoj baštini

U ovoj sesiji istaknuta je važnost očuvanja i prijenosa znanja o pomorskoj baštini kroz autentične, edukativne i inovativne pristupe. Branka Teklić (Hrvatski pomorski muzej Split) naglasila je ulogu muzeja i muzejske edukacije u čuvanju pomorske tradicije i stvaranju svijesti o njezinoj vrijednosti. Jakov Karmelić („Tradicijska jedra Kvarnera i Istre“) govorio je o radionicama maritimne baštine i njihovoj sistematizaciji kao ključnom alatu za prijenos vještina i znanja na mlađe generacije. Marinka Fržop (udruga „Betinska gajeta 1740“) istaknula je utjecaj tradicijskih regata na očuvanje i razvoj male drvene brodogradnje. Robert Mohović („Tradicijska jedra Kvarnera i Istre“) upozorio je na nužnost očuvanja autentičnosti pri obnovi i opremanju tradicijskih brodica, kako bi se sačuvala njihova kulturna i povijesna vrijednost. Zaključno, sesija je potvrdila da su autentičnost, edukacija i inovacija temeljni stupovi održivog očuvanja pomorske baštine. Istaknuta je štetnost kompromisa pri uporabi modernih materijala i tehnika. Sudionici su se složili da je nužno razviti jasne smjernice za obnovu, ali i pronaći modele financiranja koji bi omogućili vlasnicima i udrugama da očuvaju brodove u izvornom obliku.

Ostale dobre prakse očuvanja i revitalizacije pomorske baštine

Izlagači u ovoj sesiji predstavili su inspirativne primjere projekata i inicijativa koji pridonose očuvanju i promociji bogate hrvatske pomorske baštine. Plamenko Bavčević (udruga „Cronaves“) istaknuo je važnost međunarodne vidljivosti koja se postiže promocijom hrvatske maritimne baštine izvan granica zemlje. Šime Stojak (Udruga pomoraca „Sveti Nikola“, Vrsi) prikazao je rad Udruge usmjerene na očuvanje lokalnoga pomorskog identiteta. Joško Božanić (Udruga „Ars halieutica“) govorio je o svom istraživanju jezičnoga i kulturnog nasljeđa ribarske Komiže 20. stoljeća u izlaganju u kojemu je prezentirao ulogu kapetana (*svičora*) – najvažnije funkcije u hijerarhiji ribarske družine, a i u širem društvenom kontekstu s obzirom na ekonomsko značenje ribarstva za tu društvenu zajednicu. Marija Krnčević Rak (Muzej grada Šibenika) i Mirna Vulin („Republic“ d.o.o.) predstavile su projekt zaštite maritimnog hodočašća Gospi od Kapelice kao primjer očuvanja nematerijalne baštine. Sesija je potvrdila da su suradnja, lokalna uključenost i inovativni pristupi ključni za održivo očuvanje i suvremenu prezentaciju hrvatske maritimne baštine.

Rasprava i zaključak Konferencije. Rasprava na završetku Konferencije bila je osobito živa i otvorena. Sudionici su naglasili da se očuvanje pomorske baštine u Hrvatskoj i dalje suočava s brojnim izazovima, od nedostatka sustavnog financiranja i potpore državnih institucija do fragmentirane odgovornosti među različitim sudionicima. Dio sudionika izrazio je nezadovoljstvo činjenicom da, unatoč brojnim deklarativnim zalaganjima, pomorska baština još uvijek nije prepoznata kao strateško područje kulturne politike. Drugi su, međutim, podsjetili na vidljive pomake tijekom posljednjih 20-ak godina, posebno u segmentu dokumentiranja, istraživanja i revitalizacije tradicijskih brodova te jačanja lokalnih inicijativa koje su sve češće prepoznate i podržane na nacionalnoj razini. Kao zajednički zaključak izdvojena je potreba za dugoročnim planiranjem i koordiniranim pristupom koji bi povezovala muzeje, udruge, obrazovne institucije i državna tijela. Posebno je istaknuta važnost ulaganja u obrazovanje novih naraštaja brodograditelja. Gotovo svi aktivni majstori danas pripadaju starijoj generaciji, a mladih gotovo i nema. To bi u sljedećem desetljeću moglo dovesti do ozbiljnog manjka stručnjaka i ugrožavanja opstanka tradicijske brodogradnje. Pokretanje škole za brodograditelje prepoznato je kao nužan iskorak, ne samo radi očuvanja vještina, nego i radi stvaranja održivih temelja za prijenos znanja, zapošljavanje mladih i očuvanje kulturnog identiteta obalnih mjesta. Kao konkretan korak najavljeno je slanje pisma namjere nadležnim institucijama kako bi se pravodobno pokrenule inicijative za rješavanje tog problema. Iza dodati još ovu rečenicu: Dogovorena je zajednička deklaracija sudionika Konferencije o nužnosti uspostave programa srednjoškolskog obrazovanja za brodograditelje u drvu, kao izraz stručnog konsenzusa i poziv nadležnim institucijama na dugoročno planiranje, međusektorsku suradnju i strateško prepoznavanje pomorske baštine kao važnog društvenog, kulturnog i razvojnog pitanja. Rasprava je potvrdila da očuvanje pomorske baštine nadilazi konzervatorske okvire i da ono sve više postaje društveno pitanje povezano s identitetom, obrazovanjem i održivim razvojem obalnih zajednica. Suvremeni pristupi zahtijevaju interdisciplinarnost, uključivanje zajednice i nove oblike interpretacije koji povezuju materijalne i nematerijalne dimenzije baštine. Muzeji i interpretacijski centri u tom procesu preuzimaju ulogu posrednika i inicijatora promjena te postaju prostori dijaloga, identiteta i društvene kohezije. Betina je time još jedanput potvrdila svoju ulogu mjesta u kojemu se tradicija pretvara u suvremenu praksu i u kojemu se muzeološkim radom gradi most između prošlosti i budućnosti hrvatske pomorske baštine. Treći dan Konferencije, 28. rujna, program je nastavljen u Murteru, gdje je, u sklopu manifestacije *Dani latinskog idra*, održana promocija zbornika radova s 1. Konferencije o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine. Najavljeno objavljivanje novog zbornika donijet će vrijedan pregled postignuća i iskustava te osigurati kontinuitet stručnoga i muzeološkog dokumentiranja hrvatske pomorske baštine.

THE SECOND CONFERENCE ON THE PRESERVATION AND INTERPRETATION OF THE MARITIME HERITAGE OF CROATIA, BETINA, SEPTEMBER 26-17, 2025

The Second Conference on the Preservation and Interpretation of the Maritime Heritage of Croatia in Betina was jointly organised by the Museum of Betina Wooden Shipbuilding, the Croatian Maritime Museum of Split, the Maritime and Historical Museum of the Croatian Littoral in Rijeka and the Coordination of the Association Traditional Sails of the Kvarner and Istria, supported by the Ministry of Culture and Media of the Republic of Croatia as well as by local partners. The gathering brought together 38 speakers from the whole of Croatia and confirmed the importance of taking an interdisciplinary approach to the preservation of the maritime heritage.

Presented in seven thematic units were new museum displays, examples of interpretive practices, traditional boat renovation projects and the transfer of knowledge to the young. The discussion brought out the need for systematic institutional support and the training of new shipwrights as a prerequisite for making traditional boat building sustainable.

The conference has established itself as a unique expert platform for the exchange of experience and the promotion of the social role of museums and associations in the preservation of the maritime heritage while Betina made good its claim to be at the centre of a lively dialogue between tradition and contemporary museum practice.